

**Petr Drulák a Zlatko Šabič (eds.):
The Czech and Slovenian EU Presidencies
in a Comparative Perspectives.**

1st ed. Dordrecht: Republic of Letters, 2010, 344 stran, ISBN: 978-9089790514, (signatura knihovny ÚMV 57 400).

Rok a půl, který uběhl od konce českého předsednictví Rady EU z prvního pololetí 2009, představoval v reflexi této výsostně důležité události moderní české politiky překvapivě vakuem. Na konci minulého roku se prostor dosud vyplněný především kratšími studii (Karlas – Beneš 2010; Kaniok – Smékal 2010) a pohříchu více či méně povrchními mediálními soudy začal naštěstí zaplňovat. Kniha pestrého česko-slovenského autorského kolektivu je v této souvislosti bezesporu dobrým a vítaným počinem. Přínosné také je, že vyšla v angličtině, a je tak přístupná širší odborné obci, překračující hranice České republiky.

První kapitola, jejímž autorem je spolueditor publikace Petr Drulák, představuje především metodologický rámec, utvářející mantinely pro následující kapitoly. Ředitel Ustavu mezinárodních vztahů (ÚMV) ve svém oddíle zajímavě diskutuje o teoretických možnostech výzkumu předsednictví a snaží se nabídnout jiný než ryze popisný přístup, který v analýzách jednotlivých předsednických mandátů v odborné literatuře dosud převládá. Drulák v této souvislosti nabízí pro výzkum českého a slovinského předsednictví koncepty socializace (měřeno sdílením norem a objemem dostupných zdrojů) a výkonu (měřeno efektivitou a nestranností předsednictví). Jakkoliv je kapitola teoretická, Drulákův postup je přehledný, propracovaný, drží logicky pohromadě a jako takový nabízí použitelný rámec pro výzkum. Uvozující studie je zakončena krátkým entréem do jednotlivých kapitol knihy, v němž Petr Drulák představuje jejich obsah a hlavní teze.

Před přesunem k částem, které tvoří jádro knihy, je třeba říct, že následující kapitoly se Drulákova konceptu nechrání striktně a některé jej naplňují pouze rétoricky, a nikoliv skutečně. S metodologií konstruovanou Drulákem se nejlépe vyrovnali jeho kolegové z ÚMV – jejich kapitoly jsou po metodologické stránce řemeslně precizní a přesně vymezují, co budou zkoumat a jak. Čtenář tak přesně ví, jak jsou socializace či efektivita v dané souvislosti operacionalizovány, a ačkoliv vždy není nutné s postupem konkrétních autorů souhlasit, nelze jim upřít jasnost a přehlednost. Naopak u téměř všech kapitol slovinských autorů návaznost tématu a metodologie zaostává, což jejich přínos problematizuje. Ještě problematičtější se pak tento rozdíl projevuje v závěrečné komparativní kapitole – již s předstihem lze říct, že se v ní srovnávají kvalitativně odlišné poznatky.

Druhá kapitola knihy se zaměřuje na stav evropeizace v České republice, a to v dimenzi *polity, policy a politics*. Autorem kapitoly je Mats Braun, působící na stejném pracovišti jako Petr Drulák. Braun se zaměřuje na komplexní zhodnocení evropeizace České republiky, což je na rozmezí cca 17 stran nad lidský úkol. Argumentace tak logicky klouže po povrchu. Tato povrchnost je však zřejmě nutnou daní za velkou šíři tématu, které Mats Braun zpracovával. Naopak předností kapitoly je dodržování metodologie představené v uvozujícím úseku knihy.

Ve třetí kapitole se duo Ladislav Cabada – Šárka Waissová, působící na Metropolitní univerzitě a Západočeské univerzitě, zaměřuje na stejné téma jako Braun, ale v případě Slovenska. Oba autoři se jak evropeizaci, tak slovinské politice věnují dlouhodobě a z obsahu studie je znalost reálií a zvládnutí teoretických konceptů znát. Z kapitoly vyvěrá erudovanost obou autorů, závěrečné tvrzení, že v případě Slovenska nevytváří evropská problematika konfliktní a problematické téma, je logickým a dobře vyargumentovaným závěrem.

Autorkou čtvrté kapitoly knihy je Šárka Matějková, působící na pražské Metropolitaní univerzitě. Ve svém textu se zaměřuje na vliv předsednictví na ratifikaci Lisabonské smlouvy. Autorka předpokládá socializační efekt předsednictví a soudí, že výkon předsednictví přispěl k posunu v postojích relevantních českých odpůrců Lisabonské smlouvy. Předpoklad je možná logický, ale argumentace je místy příliš zkratovitá. Šárka Matějková si pro nalezení vlivu předsednictví mnohdy vystačí s porovnáním dvou vět z odlišných časových úseků (takto například identifikuje vliv předsednictví na Mirka Topolánka či Alexandra Vondru, s. 68), z příspěvku není ostatně patrné, jakým způsobem vlastně autorka ve své analýze postupovala. Je totiž otázka, zda vliv předsednictví na postoj některých politiků ODS či Václava Klause k Lisabonské smlouvě nepřeceňuje. Jinak řečeno, z analýzy Šárky Matějkové není průkazné, že změnu postoje vládních elit k Lisabonské smlouvě způsobilo skutečně předsednictví, a ne něco jiného – jako alternativní vysvětlení se nabízí například neudržitelná pozice, v níž se Česká republika po druhém irském referendu o Lisabonské smlouvě ocitla.

Pátý úsek publikace je zaměřen na roli slovinského předsednictví v ratifikačním procesu Lisabonské smlouvy. Zpracoval ji Zlatko Šabič z Ljublaňské univerzity. Kromě toho, že kapitola postrádá přesvědčivou aplikaci zvolených kritérií, věnuje se spíše než slovinskému předsednictví obecné diskusi o Lisabonské smlouvě. Ani v této rovině však není příliš přínosná – text například opakuje bezobsažné slogany o „nejdemokratičtější smlouvě v historii EU“ (s. 74), aniž by je dokázal podrobit kritičtější reflexi. Velmi problematická je také autorova úvaha o tom, že Slovinsko mělo v ratifikační diskusi postupovat aktivněji a že selhalo ve výkonu vůdčí role (s. 89). V souladu s Drulákovou konceptualizací je zjevné, že Slovinsko nemělo na tento přístup dostatek zdrojů. Jinými slovy, je iluzorní domnívat se, že každé předsednictví může postupovat stejně a že není ničím omezeno.

K nejlepším kapitolám knihy patří její šestý úsek, který zpracoval Jan Karlas z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Autor, mimochodem donedávna působící rovněž na ÚMV, v něm zpracoval a zhodnotil koordinační mechanismus českého předsednictví. Kapitola je velmi přehledná, oba Drulákem nastolené koncepty jsou přesvědčivě operacionalizovány a autorova argumentace zcela korektní. Rovněž sedmá kapitola, která se zaměřuje na koordinaci slovinského předsednictví a jejímž autorem je Damjan Lajh, si drží vysoký standard. Obě kapitoly jsou přehledné, drží se analytického rámce a představují výborný základ pro případné srovnání obou předsednictví.

Kapitolu osmou, která se zaměřuje na (ne)úspěchy českého předsednictví na poli ekonomiky, napsali společně Štěpánka Zemanová a Josef Abrhám z Vysoké školy ekonomické (VŠE). Z kapitoly je patrný odklon od metodologie představené v úvodu – autoři výkon českého předsednictví v ekonomice spíše arbitrárně komentují, než že by jej analyzovali na základě přesvědčivé metodologie. Ta se v kapitole objevuje jako přílepek posledních stran, kde je české předsednictví obviněno z narušení normy nestrannosti a celkově klasifikováno jako „poražený“. Čtenář se tak nedostane za hranici mediálních soudů, jež o českém předsednictví vznikala, protože autoři je přejímají a používají jako argumentaci. V jejich pojetí se například efektivita českého předsednictví slévá s jeho vnímáním médií, což je přístup, který lze stěží obhájit. Média totiž hodnotila celkový výkon předsednictví – v řadě případů navíc subjektivně – a nikoliv jeho vystoupení v ekonomických politikách.

Devátá kapitola publikace hodnotí postup slovinského předsednictví v agendě Lisabonské strategie, konkrétně pak v oblasti znalostní ekonomiky. Výstup Maja Bučara a Boštjana Udoviče ale nedokázal překročit hranice pouhého popisu dokumentů přijatých během předsednictví. Kapitola postrádá jak aplikaci konceptů, jež měly jednotlivé texty jednotit, tak analytický rozměr. Je také otázka, zda lze ke kapitole, která hodnotí výkon českého předsednictví v ekonomické agendě jako celku, postavit úsek, v němž se Slovinsko pohybuje ve sféře velmi specifického problému. Jinak řečeno, komplexnost se měří s partikulárností, což by i při dodržení představené metodologie představovalo problém.

Desátá kapitola cílí na analýzu českého předsednictví v oblasti energetické politiky. Vít Střítecký, působící rovněž na ÚMV, v této souvislosti zpochybňuje převládající tezi, že české předsednictví bylo v energetické agendě úspěšné, a naopak jej označuje za „poraženého“. U Stříteckého kapitoly se hloubavý čtenář nejspíše často zamyslí – jakkoliv je řemeslně dobře zvládnutá a nechybí jí jasný koncept, místy z ní vyčnívá kritika pro kritiku. Autor kombinuje různé přístupy, což nabízí zajímavé perspektivy výzkumu předsednictví, na druhou stranu mimoděk dokládá, že ne každý koncept je vhodný a schopný dovést svého uživatele k obhajitelným závěrům. Kupříkladu použití prediktivní analýzy se pro rozbor předsednického programu (což ale platí téměř pro libovolný dokument produkovaný aktéry institucionálního systému EU) jeví jako nešťastné, zvláště pak vzhledem k závěrům, které Vít Střítecký ohledně vyznění energetické agendy v programu činí. Tvrdit například, že výzva k reformě v energetické politice vede k volání po reformě celé EU (a je tím pádem, zjednodušeně řečeno, projevem euroskepse či atlantismu české vlády) je v kontextu obsahu naprosté většiny dokumentů Evropské komise či Evropského parlamentu úsměvné – pokud je každé volání po reformě politiky EU projevem nesouhlasu s EU, pak lze celý Berlaymont označit za hnízdo tvrdých euroskeptiků, protože Evropská komise téměř nic jiného než reformní dokumenty neprodukuje. Na druhou stranu volba konceptů a jejich posloupnost je do značné míry výsledkem výzkumníkovy volby. V této rovině lze Stříteckého metodologii obhájit, ostatně recenzentovi poskytla řadu námětů k přemýšlení a lze se domnívat, že podobně osloví řadu dalších čtenářů. Navýsost problematické a diskutabilní je však Stříteckého výsledné hodnocení výkonu českého předsednictví. Oproti ostatním kapitolám se totiž Vít Střítecký nevztahuje ani tak k dosaženým závěrům, jako spíše k jejich potenciálnímu vývoji. Označení českého předsednictví za „poraženého“ se tak výrazně problematizuje – jak totiž může předsednictví odpovídat za vývoj dané *policy* například za tři či čtyři roky? Použití podobné logiky staví do role možných poražených každého politického aktéra – otázkou je, nakolik jsou takto dosažené závěry použitelné a vypovídají o stavu zkoumaného problému.

Stříteckého hodnocení (ne)úspěchu českého předsednictví na poli energetické politiky se jeví jako ještě problematičtější, dočte-li čtenář navazující zrcadlovou kapitolu Tiny Fistravec, působící na slovinském ministerstvu hospodářství. Slovinské předsednictví je totiž ve stejné *policy* analyzováno podle skutečně dojednaných *dossiers*, aniž by autorka předpokládala budoucí vývoj. Nepřekvapí tak, že oproti českému předsednictví je slovinský mandát hodnocen jako úspěšný. Také tato kapitola nicméně nakládá s koncepty, které se měly stát pojítkem všech textů knihy, přinejlepším vágně.

Metodologicky *bungee jumping* pokračuje také v kapitolách, jež se věnují rozšiřování EU. Zatímco výzkumník ÚMV Vít Beneš ve svém úseku, věnovaném českému předsednictví, přísně uplatňuje vytčený analytický rámec a přesvědčivě jej pro své téma přibližuje, následná „slovinská“ kapitola je opět více méně subjektivním soudem hned tria autorů. Jestliže Beneš kritéria pro hodnocení předsednictví jasně operacionalizuje a striktně se jich drží (a každá chyba předsednictví tak logicky vede k udělení pomyslné horší známky), pro slovinské tvůrce stačí jako východisko pro hodnocení slovinského předsednictví nespécifikovaná obecná očekávání (s. 222), vedoucí k závěru, že předsednictví bylo „neustranným a výkonným aktérem“ (s. 234). Důsledkem tohoto přístupu pak je, že za fakticky stejný postup obou předsednictví v přístupových vyjednáváních s Chorvatskem je Česká republika kritizována (dlužno dodat, že konzistentně s nastavením Benešovy analýzy), zatímco Slovinsko je za to, že „dosáhlo možná méně, než mohlo, ale více, než by se dalo čekat“ (s. 222), pochváleno.

Poslední dvojice prioritních kapitol se věnuje agendě justice a vnitra. Zatímco českou kapitolu napsala Radka Druláková, působící na pražské VŠE, její slovinský protipól vytvořil David Brozina, diplomat působící v čase předsednictví na ministerstvu vnitra. Zatímco text Radky Drulákové je analyticky nosný a definuje, co míní jak nestranností, tak efektivitou, úsek slovinského autora představuje skutečně pouze „vhled přímého

účastníka“, jehož hodnota je vzhledem k vágně nastaveným kritériím (či spíše kvůli jejich absenci) sporná. Brozinův text totiž sklouzává k popisu příprav programu a jeho obsahu – analyticky nosných prvků je v něm skutečně málo.

Závěrečná kapitola, jejímiž autory jsou editoři knihy Petr Drulák a Zlatko Šabič, je, vzhledem k výše uvedeným výtkám, použitelná jen problematicky. Slovinské předsednictví vychází ze srovnání se svým pozdějším českým následovníkem jako lépe zvládnutý mandát. Je však otázka, nakolik jsou dílčí závěry českých a slovinských analytiků srovnatelné – z příliš velkého množství kapitol o Slovinsku se totiž společný analytický rámec jednoduše vytratil a jejich autoři dospěli ke svým závěrům jinak a mnohdy arbitrárně. Je patrné, že výhodou většiny českého týmu byla sdílená metodologická preciznost a určitá názorová blízkost autorů. U slovinských kapitol je zřejmé, že jejich autory jsou osobnosti vědecky erudované v různé míře. Výrazný je také rozdíl mezi obecným přístupem českých a slovinských autorů k analýze obou předsednictví. Zatímco tuzemští analytici přistupují k českému předsednictví se znatelně kritickým odstupem (který místy přechází až v despekt), u jejich slovinských kolegů je patrný vřelejší vztah k „svému“ předsednictví, způsobený do značné míry faktem, že poměrně mnoho slovinských autorů bylo přímými aktéry předsednictví.

Výše napsané odstavce, hodnotící jednotlivé kapitoly, možná vyznívají kritičtěji, než jsou zamýšleny. Ve skutečnosti si málokterá kolektivní publikace dokáže udržet vysoký standard ve všech kapitolách, což platí zvláště o knihách, na nichž se podílí značné množství autorů. Velkým pozitivem knihy jsou (až na pár diskutabilnějších výjimek) kapitoly věnované českému předsednictví. Badatelé z ÚMV v nich potvrdili, že představují absolutní špičku politologického výzkumu v České republice, a je dobře, že se jejich metodologická zručnost a invence mohly odrazit v anglicky napsaném textu. Konkrétní postřehy velké části kapitol jsou použitelné nejen pro rozvoj vědeckého poznání, ale mohly by být užitečnou reflexí pro českou zahraniční politiku. Dále publikace právě v českých kapitolách nabízí zajímavé perspektivy pro výzkum předsednictví. A konečně kniha řadou dílčích závěrů určitě dává podněty k zamyšlení, což je velkým pozitivem samo o sobě. Příkladem může být v publikaci často diskutovaná otázka „norem“ – co je v dnešní Evropské unii „evropské“, a lze to tedy považovat za normu? Jedná se o vizi nadnárodních institucí, anebo o vůli nejsilnějších členských států, většiny členských států či něco úplně jiného? A v jakém časovém vymezení tyto normy platí jako normy?

Recenzovanou publikaci lze v každém případě doporučit k přečtení, a to nejen akademikům – zájemcům o výzkum předsednictví či působení České republiky a Slovinska v EU –, ale také praktikům, působícím v evropské politice České republiky. Faktem nicméně je, že kniha působí přesvědčivěji v jednotlivých kapitolách než jako kompaktní srovnání dvou předsednických mandátů.

Petr Kaniok

Literatura

- Karlas, Jan – Beneš, Vít (2010): The Czech Presidency. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, No. 1, s. 65–76.
- Kaniok, Petr – Smékal, Hubert: České předsednictví v Radě EU: Politický standard, mediální katastrofa (Czech EU Council Presidency: Political standards, medial catastrophe). *Politologický časopis*, Vol. 17, No. 1, s. 39–59.